

پیش‌بینی رضامندی زوجیت بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و نیازهای بنیادین روان‌شناختی با میانجیگری سلامت‌روان در مادران دختران تیزهوش*

مرجان علی‌زاده^۱

خدیجه ابوالمعالی^۲

علی‌اکبر ارجمندنیا^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی رضامندی زوجیت بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و نیازهای بنیادین روان‌شناختی با میانجیگری سلامت‌روان در مادران دختران تیزهوش انجام شد. پژوهش یک مطالعه توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری مادران دانش‌آموزان تیزهوش دوره اول متوسطه شهر تهران بودند. در این پژوهش ۲۴۵ مادر شرکت کردند که با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شده بودند. ابزارهای این پژوهش مقیاس ویژگی‌های شخصیتی نئو، نیازهای بنیادین روان‌شناختی، سلامت عمومی و رضامندی زوجیت افروز بود. داده‌ها با استفاده از تحلیل مسیر و مدل‌یابی معادلات ساختاری به وسیله نرم‌افزار AMOS با استفاده از شاخص‌های آزمون مجذور کای، شاخص برازش تطبیقی (CFI)، و ریشه دوم میانگین خطای تقریب (RMSEA) تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد که از بین صفات شخصیتی، روان‌رنجورخویی به صورت منفی و وظیفه‌شناسی و برون‌گرایی به صورت مثبت بر رضامندی مادران اثر داشته است ($p < 0/05$). نیازهای بنیادین روان‌شناختی به صورت مثبت و معنادار بر رضامندی مادران اثر داشته است ($p < 0/05$). سلامت‌روان به صورت منفی و معنادار بر رضامندی مادران اثر داشته است ($p < 0/05$). سلامت‌روان اثر روان‌رنجورخویی بر رضامندی را به صورت منفی و اثر برون‌گرایی و وظیفه‌شناسی بر رضامندی را به صورت مثبت و معنادار میانجیگری کرده بود و سلامت‌روان اثر نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر رضامندی را به صورت مثبت و معنادار میانجیگری کرده بود ($p < 0/05$). بر اساس نتایج مشخص شد صفات شخصیتی (روان‌رنجورخویی به صورت منفی و وظیفه‌شناسی و برون‌گرایی به صورت مثبت)، و نیازهای بنیادین روان‌شناختی با میانجیگری سلامت‌روان بر رضامندی مادران دختران تیزهوش اثر داشته است. بنابراین، در این حوزه با در نظر گرفتن نیازهای بنیادین، صفات شخصیتی و سلامت‌روان به برنامه خانواده‌محور نیاز است تا رضایت‌مندی زوجیت افزایش یابد.

کلید واژه‌ها

تیزهوش، رضامندی زوجیت، سلامت‌روان، صفات شخصیتی، نیازهای بنیادین روان‌شناختی

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

۲. نویسنده مسئول: دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، رودهن، ایران، sama.abolmaali@gmail.com

۳. دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

* این مقاله برگرفته از پایان نامه نویسنده اول مقاله است.

مقدمه

دانش‌آموزان تیزهوش سرمایه‌های ملی هستند و عدم توجه به آن‌ها می‌تواند موجب آسیب‌های روانی شود، لذا پژوهش‌هایی در حیطه شناخت ویژگی‌ها و نیازهای دانش‌آموزان تیزهوش و خانواده آن‌ها می‌تواند گامی در جهت افزایش سلامت و بهداشت روانی شود (حق‌شناس، چمنی و فیروزآبادی، ۱۳۹۰). تیزهوشی یعنی برتری شناختی، هوشی و خلاقیت که فرد را از همسالان خود متمایز می‌کند. کودکان و نوجوانان دارای نبوغ برجسته، از توان بالقوه‌ای برای دستیابی به موفقیت بهره‌مند هستند و در مقایسه با همسالان تفاوت چشمگیری در حوزه پیشرفت و موفقیت دارند (افروز، ۱۳۹۵). والدین کودکان تیزهوش نیز کوشش بیشتری به تیزهوشی داشته و سطح سازگاری بالاتری را در مقیاس‌های ارتباط، حل مسأله، نقش‌ها، پاسخ‌های عاطفی، کنترل رفتاری و فعالیت عمومی نشان می‌دهند (قریشی، ۱۳۹۲). از نظر وینتر، فل و دایستروم^۱ (۲۰۰۰) مادران کودکان تیزهوش، باهوش‌تر، وظیفه‌شناس‌تر، مصّرت‌تر، مستقل‌تر و خودکف‌تر از جمعیت کل زنان تشخیص داده شده‌اند. ضمناً، این افراد ترجیح می‌دادند که خودشان برای خود تصمیم بگیرند؛ خود کنترل‌تر بودند و رویکرد دقیق‌تر و حساب‌شده‌ای نسبت به گروه عادی داشتند. افراد باید در محیطی امن و محرک قرار گیرند که به آن‌ها اجازه می‌دهد تا توانمندی‌ها، استعدادها و مهارت‌های خود را شکوفا کرده و ارزیابی کنند (چن و جانگ^۲، ۲۰۱۰). یکی از عواملی که در برقراری محیط امن و آرامش در خانواده از اهمیت بالایی بهره‌مند است، نحوه تعاملات و رضامندی زوجیت^۳ است. رضامندی زوجیت، رضامندی متقابل زن و شوهر از جاذبه‌های روانی - جنسی یکدیگر و برخورداری از بیشترین احساس آرامش و امنیت روانی در زندگی مشترک است (افروز، ۱۳۹۳).

عوامل متعددی رضامندی زناشویی زوجین را تحت تأثیر قرار می‌دهد. ویژگی‌های شخصیتی، سلامت روان و نیازهای بنیادین از جمله عوامل مهمی هستند که بر کیفیت

روابط زوجین تأثیر می‌گذارند (شاکریان، ۱۳۹۱). محققان معتقد هستند که خصوصیات شخصیتی نیز نقش مهمی در نتایج منفی یا مثبت روابط زناشویی دارند (عطاری، امان الهی فرد و مهربانی زاده هنرمند، ۱۳۸۵). در واقع رابطه زناشویی پیوند دو شخصیت است و هر یک از همسران با پیشینه تحولی، سبک شخصیتی، ترکیب عوامل زیست‌شناختی و تجربی گوناگون به زندگی مشترک قدم می‌گذارند (محمدزاده ابراهیمی، ۱۳۸۸). شخصیت در برگرفته تمامی فرایندهای شناختی و پردازش اطلاعات، از جمله فرایندهای عالی پردازشی است (بلنچ و آلیوجا^۴، ۲۰۰۹). شخصیت الگوی نسبتاً پایدار صفات، گرایش‌ها یا ویژگی‌هایی است که به رفتار افراد دوام می‌بخشد (لطیفیان، افروز و شهسوارانی، ۱۳۹۳). مؤلفه وظیفه‌شناسی زوجین پیش‌بینی‌کننده خوبی برای رضامندی زوجیت است (عطاری و همکاران، ۱۳۸۵). همچنین ویژگی شخصیتی مقبولیت و برونگرایی، افزایش رضایت زوجین از زندگی زناشویی را همراه دارد (محمدزاده ابراهیمی، ۱۳۸۸).

با توجه به یافته‌های پژوهشی، نارضایتی زناشویی با بسیاری از هیجانات منفی از جمله خلق افسرده، تحریک‌پذیری و کاهش تمایلات جنسی همراه است (استیون، بیچ، سویون و گنی^۵، ۲۰۰۳). دسی و ریان^۶ (۲۰۰۲) در چهارچوب نظریه خودتعیین‌گری معتقدند که حمایت از نیازهای بنیادین روان‌شناختی برای بهزیستی و رضایت از زندگی افراد ضروری است. در نظریه خودتعیین‌گری نیز نشان داده‌اند که ارضاء نیازهای روانی (خودمختاری، شایستگی و ارتباط) با عملکرد بهتر در تکالیف، بهزیستی و سلامت‌روان افراد همراه است. نظریه خودتعیین‌گری، نظریه‌ای کلان درباره انگیزش، هیجان و رشد انسان است و به عواملی توجه می‌کند که فرایندهای مربوط به خودشکوفایی در انسان‌ها را بازدارد یا تسهیل می‌کند، عناصر اصلی نظریه خودتعیین‌گری را انواع انگیزش درونی - بیرونی و مجموعه‌ای از نیازهای بنیادین روان‌شناختی تشکیل می‌دهد که زیربنای این نوع انگیزش‌ها هستند (بارد^۷، دسی و ریان، ۲۰۰۴). نیازهای بنیادین

4. Blanch and Aluja

5. Steven, Beach, Sooyeon and Gene

6. Deci and Ryan

7. Baard

1. Winter, Fel and Dahistrom

2. Chen and Jang

3. Marital satisfaction

کودکان عادی کنند(هرتزوگ و بنیت^۵، ۲۰۰۴)، که می‌تواند سبب بروز مشکلاتی در کودکان تیزهوش، از جمله توسعه ناهمزمان سطح انتظارات غیر واقعی والدین و معلمان، بیش از حد و به طور نامناسب ستایش کردن پدر و مادر، عدم تطبیق بین توانایی و محیط آموزشی و مشکلات با گروه همسالان شود (پایفر و استوکینگ^۶، ۲۰۰۰). از آنجا که والدین کودکان تیزهوش نسبت به آینده کودک خود خوشبین هستند، انتظار می‌رود که این واقعیت به بهبود سطح بهزیستی روان‌شناختی والدین کودکان تیزهوش کمک کند، زیرا که با افزایش بهزیستی روان‌شناختی، سلامت عمومی تحت تأثیر قرار گرفته، افزایش می‌یابد(کارور و شایر^۷، ۲۰۰۵) و بر پذیرش اجتماعی، داشتن روابط با افراد، صمیمیت، احساس کارآمدی، رضایت از زندگی، رضامندی زوجیت، هیجان‌های مثبت، نبود افسردگی و اضطراب و بهره‌مندی از جایگاه‌های اجتماعی سهم به‌سزایی دارد(مایرز، گامست و گوارین^۸، ۲۰۰۶).

با توجه به بررسی‌های انجام شده در زمینه ویژگی‌های شخصیتی، نیازهای بنیادین روان‌شناختی، رضامندی زوجیت و سلامت روان مادران دانش‌آموزان تیزهوش با پژوهش‌های اندکی مواجه هستیم، بیشتر مطالعات انجام شده برای بررسی ویژگی‌های شخصیتی یا نیازهای دانش‌آموزان تیزهوش انجام شده است. کم‌تر مطالعه‌ای به‌طور ویژه ویژگی‌های شخصیتی، نیازهای بنیادین روان‌شناختی، رضامندی زوجیت و سلامت روان مادران دانش‌آموزان تیزهوش را بررسی کرده است. پس چیزی که اهمیت این مطالعه و خلاء پژوهشی در این حوزه را آشکار می‌کند، پیش‌بینی و بررسی ویژگی‌های شخصیتی، نیازهای بنیادین روان‌شناختی، رضامندی زوجیت و سلامت روان مادران دانش‌آموزان تیزهوش است. با توجه به موارد مطرح شده، هدف پژوهش حاضر این است که به پیش‌بینی رضامندی زوجیت بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و نیازهای بنیادین روان‌شناختی با میانجیگری سلامت روان در مادران دختران تیزهوش اقدام کند.

روان‌شناختی انرژی لازم برای کمک به درگیری فعال با محیط، پرورش مهارت‌ها و رشد سالم را فراهم می‌کنند (دسی و ریان، ۲۰۱۱). این نیازها در تمامی انسان‌ها وجود دارند و برای خودتنظیمی و بهزیستی و سلامت روان ضروری هستند. این نیازها عبارت هستند از: نیاز به خود مختاری، شایستگی و ارتباط (دسی و ریان، ۲۰۰۲). نیاز به خودمختاری، شامل داشتن احساس انتخاب در شروع، نگهداری و تنظیم فعالیت‌ها است. خودمختاری هنگامی اتفاق می‌افتد که افراد احساس می‌کنند علت رفتار خود هستند. یعنی آن‌ها احساس اراده مطمئن در انتخاب‌های خود را دارند و قادر به عملکرد مطلوب هستند (فیلاک و شلدون^۱، ۲۰۰۳). شایستگی عبارت است از نیاز به مؤثر بودن در تعامل با محیط که بیان‌کننده میل برای به کار بردن استعدادها و مهارت‌ها در انجام کار، دنبال کردن چالش‌های بهینه و تسلط یافتن بر آن‌هاست. ارتباط، نیاز به برقراری پیوندها و دل‌بستگی‌های عاطفی با دیگران است. ارتباط ساختار انگیزشی مهمی است. زیرا زمانی که روابط میان فردی از نیاز افراد به ارتباط حمایت می‌کند، افراد وظایف را بهتر انجام می‌دهند، در برابر استرس انعطاف‌پذیرتر می‌شوند و مشکلات روان‌شناختی کم‌تری دارند (ریو، ۱۳۹۴). در صورتی که نیازهای بنیادین روان‌شناختی برآورده شوند، احساس اعتماد به خود و خودارزشمندی در افراد شکل می‌گیرد (چن و جانگ، ۲۰۱۰).

بر اساس یافته‌های پژوهشی، ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی موجب رضایت از زندگی و بهزیستی بالای افراد می‌شود (شلدون، ریان و ریس^۲، ۲۰۰۶). در همین رابطه، عده‌ای از پژوهشگران معتقدند که نیازهای بنیادین روان‌شناختی ممکن است با رضایت از زندگی به صورت مستقیم رابطه داشته باشند(دیسیت، دانیلسن و سمدال^۳، ۲۰۱۲). پژوهش‌های بسیار اندکی با تمرکز بر روی خصوصیات و ویژگی‌های والدین کودکان تیزهوش وجود دارد(آلینا و متیو^۴، ۲۰۰۹). والدین کودکان تیزهوش ممکن است احساس بار مسئولیت بیشتری نسبت به والدین

5. Herzog and Benneit
6. Pfeiffer and Stocking
7. Carver and Scheier
8. Mayers, Gamest and Goarin

1. Filak and Sheldon
2. Sheldon, Ryan and Reis
3. Diseth, Danielsen and Samdal
4. Alina and Matthew

روش

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی از نوع همبستگی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری (SEM)، به طور خاص معادلات ساختاری رگرسیون ساختاری (آمیخته‌ای از تحلیل مسیر و تحلیل عاملی) بود. روش این رویکرد مبتنی بر کواریانس (CBSEM) بر اساس نرم افزار AMOS است، در این رویکرد ضرایب مسیرها، بارهای عاملی با استفاده از به حداقل رساندن تفاوت بین ماتریس کواریانس مبتنی بر نمونه و ماتریس کواریانس مبتنی بر مدل تخمین زده می‌شود. جامعه آماری این پژوهش را مادران دانش‌آموزان تیزهوش دوره اول متوسطه شهر تهران در سال ۹۶-۱۳۹۵ تشکیل می‌داد. که ۲۴۵ مادر از جامعه مذکور به عنوان نمونه به روش تصادفی خوشه‌ای از مدارس تیزهوش ۸ منطقه تهران انتخاب شد. آزمودنی‌ها به لحاظ وضعیت اقتصادی و اجتماعی در حد متوسطی قرار داشتند. سن مادران (۳۴ - ۴۷ سال)، جنسیت فرزندان (دختر) و همچنین میزان تحصیلات مادران (دیپلم تا دکتری) از معیارهای ورود به پژوهش بود و عدم زندگی با همسر و فرزندان و نداشتن دختر تیزهوش از ملاک‌های خروج از پژوهش در نظر گرفته شد. لازم به ذکر است که دانش‌آموزان تیزهوش در مقطع اول متوسطه مشغول به تحصیل بودند. برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزارهای زیر استفاده شده است.

۱- پرسشنامه صفات شخصیت نئو^۱: این پرسشنامه را کاستا و مک کری^۲ (۱۹۹۲) ساخته‌اند. این ابزار دارای ۵ مؤلفه روان رنجورخویی، برون‌گرایی، پذیرش، سازگاری و وظیفه‌شناسی است که در مجموع ۶۰ گویه (هر بعد ۱۲ گویه) دارد. در این پرسشنامه پاسخ هر گویه با استفاده از مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از یک تا پنج نمره‌گذاری می‌شود و نمره ابعاد با مجموع نمره‌های گویه‌های سازنده آن بعد به دست می‌آید. هر چه نمره آزمودنی در یک بعد بیشتر باشد به میزان بیشتری دارای آن ویژگی است. کوزاکو، سافین و عبدل رحیم (۲۰۱۳) پایایی ابعاد روان رنجورخویی، برون‌گرایی، پذیرش، سازگاری و وظیفه‌شناسی را با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۱،

۰/۷۹، ۰/۸۳، ۰/۸۸ گزارش کردند. همچنین شکری، دانشورپور و عسکری (۱۳۸۷) پایایی ابعاد مذکور را با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۵، ۰/۸۰، ۰/۷۹/۷۹ گزارش کردند. آن‌ها روایی پرسشنامه را با روش تحلیل عاملی محاسبه و گزارش کردند که هر پنج عامل برازش قابل قبولی داشت.

۲- پرسشنامه رضامندی زوجیت افروز^۳: پرسشنامه رضامندی زوجیت را افروز در سال ۱۳۹۰ تهیه و تنظیم کرد. این پرسشنامه ۵۱ گویه دارد و با هدف بررسی و ارزیابی میزان رضامندی در همسران برای فرهنگ جامعه ایرانی طراحی شد و سپس قدرتی، افروز، پاشا شریفی و اژه‌ای (۱۳۸۸) آن را هنجاریابی کردند. در هر گویه، محتوایی مربوط به رضامندی زوجیت ارائه شده است. از آزمودنی خواسته می‌شود تا در قالب طیف لیکرت چهارگزینه‌ای (کاملاً مخالف ۱، مخالف ۲، موافق ۳ و کاملاً موافق ۴) درباره رضامندی زوجیت پاسخ بدهد. هرچه فرد در این آزمون نمره بیشتری کسب کند، نشان‌دهنده رضامندی زوجیت بالاتر است. تناوب نمره‌ها بین ۵۱ و ۲۰۴ است. به منظور بررسی روایی محتوایی هشت متخصص روان‌شناس و مشاور با درجه دکترا در زمینه مشاور خانواده و ازدواج، پرسشنامه را بررسی و مطالعه کردند. سپس در یک مطالعه مقدماتی نظیر بیست زوج، قابل فهم بودن سؤالات بررسی شد و بعد از اعمال نظر آن‌ها در نهایت ۵۱ سؤال انتخاب شد. به منظور روایی سازه مقیاس رضامندی همسران با استفاده از روش تحلیل عاملی بزرگ‌تر از ۰/۳ به دست آمده است که در مجموع حدود ۵۳ درصد از واریانس کل آزمون را تبیین می‌کردند. این ده مؤلفه عبارت هستند از: رضامندی عاطفی (احساسی)، رضامندی تعاملی، رضامندی نگرشی، رضامندی رفتاری، رضامندی حمایتی-اجتماعی، رضامندی هم‌اندیشی، رضامندی مشکل‌گشایی، رضامندی شخصیتی، رضامندی فرزندپروری و رضامندی مطلوب‌اندیشی. ضریب قابلیت اعتماد کل مقیاس رضامندی زوجیت افروز به شیوه آلفای کرونباخ محاسبه شده است که معادل ۰/۹۵ نشان‌دهنده قابلیت اعتماد کل مقیاس بوده است. روایی همزمان نمره‌های زوجین در این مقیاس با نمره‌های آن‌ها در پرسشنامه «رضامندی زناشویی انریچ» معنادار بوده

3. Afroz Marital Satisfaction Scale (AMSS)

1. NEO-FFI
2. Costa and Mc Crae

و سؤال‌های ۱، ۴، ۸، ۱۱، ۱۴، ۱۷، ۲۰ نیازهای خودمختاری و سؤال‌های ۲، ۶، ۷، ۹، ۱۲، ۱۶، ۱۸، ۲۱ نیازهای ارتباطی را نشان می‌دهند. برای مشخص کردن اعتبار مقیاس از روش آلفای کرونباخ استفاده شد، ضریب اعتبار ۰/۸۰۵ به دست آمده حاکی از آن است که ابزار مذکور دارای اعتبار بالایی است. همچنین ضرایب اعتبار برای شایستگی ۰/۷۴۵، خودمختاری ۰/۷۰۳ و ارتباط ۰/۶۴۵ از طریق تحلیل عامل اکتشافی به روش تحلیل مؤلفه‌ها است (کلاین، ۲۰۰۵). در ایران این مقیاس در نمونه‌های مدیران و دانشجویان ایرانی اجرا شده و از روایی و پایایی مطلوبی بهره‌مند است به طوری که آلفای کرونباخ بین ۰/۷۴ - ۰/۷۹ در نوسان است (هومن، کتابی و بشر دوست، ۱۳۹۱).

برای اجرای پژوهش پس از هماهنگی و اخذ مجوز از سازمان آموزش و پرورش کل تهران و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از بین کلیه مدارس دخترانه تیزهوش دوره اول متوسطه شهر تهران ۸ مدرسه به تصادف انتخاب شد و سپس از هر مدرسه چند کلاس اول متوسطه به تصادف انتخاب شد و کلیه مادران دانش‌آموزان کلاس‌های منتخب پس از جلب همکاری و توافق آگاهانه برای شرکت در پژوهش وارد مطالعه شدند که در انتخاب آزمودنی‌ها به معیارهای ورود و خروج از پژوهش توجه شد. در مرحله بعد، اهمیت و ضرورت پژوهش برای مدیران محترم مدارس تیزهوش و مادران دانش‌آموزان تیزهوش تشریح شد. در جلسه‌ای که با حضور آزمودنی‌ها یا مادران منتخب تشکیل شد ضمن بیان هدف و اهمیت پژوهش از آن‌ها خواسته شد تا رضایت‌نامه کتبی برای شرکت در پژوهش را تکمیل کنند. سپس مادران منتخب مقیاس ویژگی‌های شخصیتی، مقیاس نیازهای بنیادین روان‌شناختی، مقیاس رضامندی زوجیت و مقیاس سلامت عمومی را تکمیل کردند. شایان ذکر است که هر پرسشنامه در یک مرحله اجرا شد. همچنین، فاصله زمانی ده دقیقه‌ای بعد از اجرای هر پرسشنامه برای استراحت در نظر گرفته شد. داده‌های پژوهش با استفاده از روش آماری تحلیل مسیر و مدل‌یابی معادلات ساختاری در نرم افزار AMOS تحلیل شد.

است (عسکری، حیدری، نادری، مرعشیان، نقی‌پور، ضمیری، ۱۳۸۸).

۳- پرسشنامه سلامت عمومی^۱: پرسشنامه سلامت عمومی را گلدبرگ و هیلر در سال ۱۹۷۲ ساخته‌اند که ۲۸ سؤال و ۴ خرده مقیاس فرعی دارد که عبارت هستند از: علائم جسمانی، اضطراب، نقص در عملکرد اجتماعی و افسردگی. هر خرده مقیاس دارای ۷ سؤال است از ۲۸ عبارت پرسشنامه موارد ۱ - ۷ مربوط به مقیاس علائم جسمانی است. موارد ۸ - ۱۴ اضطراب را بررسی کرده و موارد ۱۵ - ۲۱ مربوط به نقص در عملکرد اجتماعی است. همچنین موارد ۲۲ - ۲۸ افسردگی را ارزیابی می‌کند. نمره‌گذاری آن بر اساس مقیاس لیکرت از (۰) - (۳) است. در پرسشنامه سلامت روان گلدبرگ و هیلر، دامنه نمره‌ها از (۰) - (۸۴) بود. کسب نمره ۶ به بالا در هر خرده مقیاس و نمره ۲۲ به بالا در مجموع نمره‌ها بیان‌کننده علائم مرضی است (کاویانی، موسوی و محیط، ۱۳۸۰). روایی و پایایی این پرسشنامه را گلدبرگ (۱۹۹۲) به ترتیب ۰/۸۹ و ۰/۸۳ گزارش کرده است (امانی، برجعلی و سهرابی، ۱۳۸۹). در ایران نیز یعقوبی، قائدی، امید، کهانی و ظفر (۱۳۸۷) پایایی آن را با استفاده از بازآزمایی ۰/۸۸ و روایی خرده مقیاس‌های آن را ۰/۵۵ گزارش کردند.

۴- پرسشنامه نیازهای بنیادی^۲: این مقیاس را گاردیا، دسی و رایان در سال ۲۰۰۰ ساخته‌اند، که میزان احساس حمایت از نیازهای خودمختاری، شایستگی و ارتباط با دیگر آزمودنی‌ها را می‌سنجد. مقیاس مذکور ۲۱ سؤال دارد که بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت درجه بندی شده است (کاملاً نادرست ۱، نادرست ۲، تاحدودی درست ۳، درست ۴، کاملاً درست ۵). اما این شیوه نمره‌گذاری در مورد سؤال‌های ۳، ۴، ۷، ۱۱، ۱۵، ۱۶، ۱۸، ۱۹، ۲۰ معکوس است. حداقل امتیاز ممکن ۲۱ و حداکثر ۱۴۷ خواهد بود. نمره بین ۲۱ - ۴۲ بیان‌کننده پایین بودن سطح نیازهای بنیادین روانی، نمره بین ۴۲ - ۱۰۵ بیان‌کننده متوسط بودن سطح نیازهای بنیادین روانی و نمره بالاتر از ۱۰۵ بیان‌کننده بالا بودن سطح نیازهای بنیادی روانی در فرد است. سؤال‌های ۳، ۵، ۱۰، ۱۳، ۱۵، ۱۹ نیازهای شایستگی

1. General Health Questionnaire
2. Basic Need Satisfaction in General

یافته‌ها

مدل اندازه‌گیری: در مدل اندازه‌گیری سؤال اساسی این بود که آیا هر یک از نشان‌گرها، برای سنجش متغیرهای مکنون متناظر خود توان لازم را دارند؟ برای پاسخ به این سؤال تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نرم‌افزار AMOS و برآورد بیشینه احتمال (ML) به کارگرفته شد. ارزیابی شاخص‌های برازندگی حاصل از تحلیل مدل اندازه‌گیری نشان داد اگرچه مطابق با انتظار مجذورکای (که نسبت به حجم نمونه حساس است) در سطح ۰/۰۱ معنادار و نشان‌دهنده برازش ضعیف مدل با داده‌ها است ($p < ۰/۰۱$)، $\chi^2(N= 245, df = 116) = 230/77$ با وجود این شاخص‌های مجذورکای نرم شده (χ^2/df) برابر با ۹۸۹/۱ (گیلز ۲۰۰۳) معتقد است مجذور کای نرم شده کوچک‌تر

از ۳ بیان‌کننده برازش قابل قبول مدل با داده‌هاست). شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برابر با ۹۶۳/۰ (کلاین، ۲۰۰۵) معتقدند CFI بزرگ‌تر ۰/۰۹ بیان‌کننده برازش قابل قبول مدل با داده‌هاست)، شاخص نکویی برازش (GFI) برابر با ۹۰۶/۰ (کلاین ۲۰۰۵) معتقدند GFI بزرگ‌تر ۰/۰۹ بیان‌کننده برازش قابل قبول مدل با داده‌هاست) و شاخص ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RMSEA) برابر با ۰/۰۶۴ بود (کلاین ۲۰۰۵) معتقدند RMSEA کوچک‌تر از ۰/۰۸ بیان‌کننده برازش قابل قبول مدل با داده‌هاست). بدین ترتیب بر اساس شاخص‌های برازندگی حاصل از تحلیل عاملی تأییدی در ارزیابی مدل اندازه‌گیری پژوهش چنین نتیجه‌گیری شد که متغیرهای مشاهده شده احتمالاً از توان لازم برای اندازه‌گیری متغیرهای مکنون متناظر خود

جدول ۱. پارامترهای مدل اندازه‌گیری پژوهش در تحلیل عاملی تأییدی

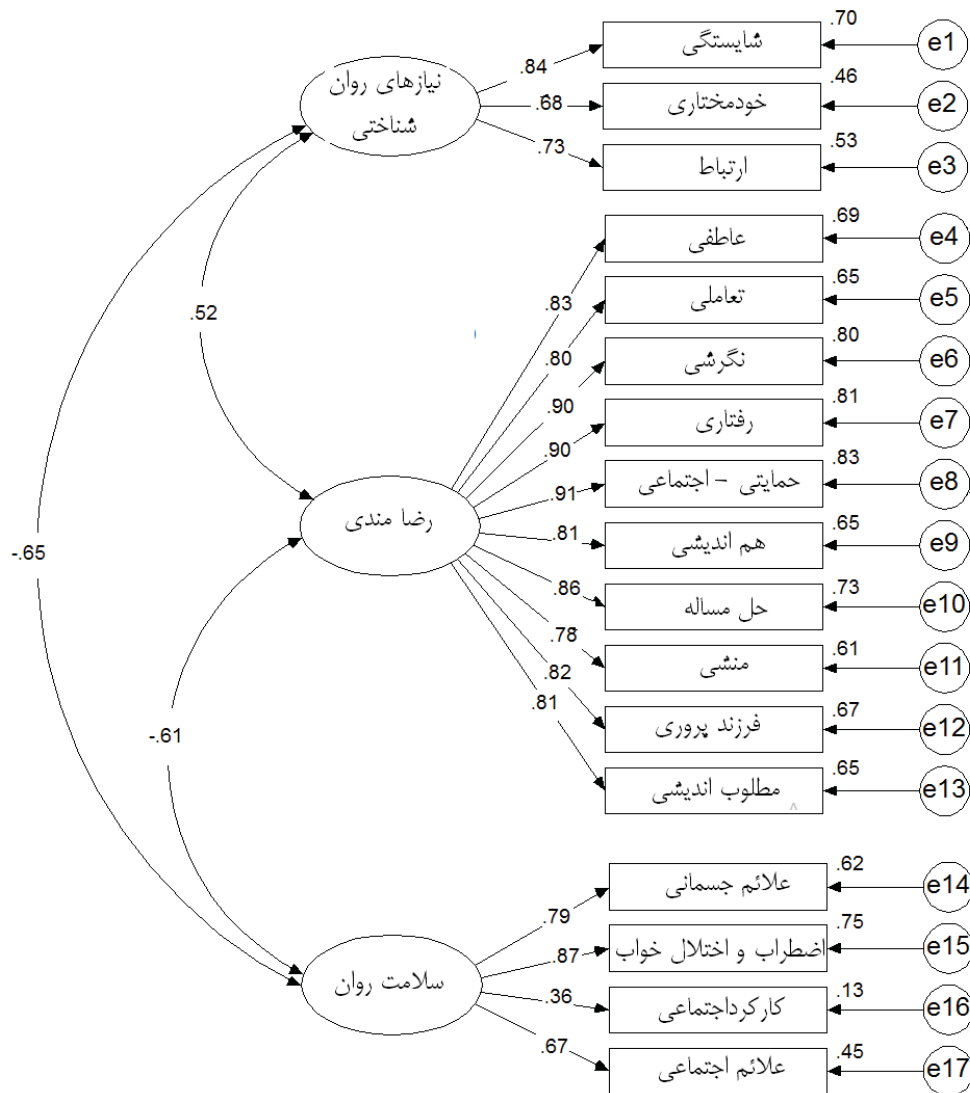
متغیرهای مکنون - نشان‌گر	بار عاملی استاندارد نشده (b)	بار عاملی استاندارد (B)	خطای استاندارد	نسبت بحرانی
نیازهای روان	شایستگی	۱	۰/۸۳۹	
	خودمختاری	۱/۱۵۷	۰/۶۷۷	۱۰/۰۲۶**
	ارتباط	۰/۶۸۲	۰/۷۲۵	۱۰/۶۶۱**
رضامندی	عاطفی	۱	۰/۸۲۸	
	تعاملی	۰/۹۱۶	۰/۸۰۵	۱۲/۲۶۷**
	نگرشی	۱/۱۸۴	۰/۸۹۶	۱۸/۱۶۶**
	رفتاری	۱/۷۵۵	۰/۹۰۲	۱۸/۳۶۵**
	حمایتی - اجتماعی	۰/۹۴۶	۰/۹۱۰	۱۶/۷۳۴**
	هم‌اندیشی	۰/۵۹۰	۰/۸۰۸	۱۵/۳۴۹**
	حل مسئله	۰/۷۶۹	۰/۸۵۶	۱۶/۸۲۷**
	منشی	۰/۵۴۸	۰/۷۸۳	۱۴/۶۴۸**
سلامت روان	فرزند پروری	۰/۵۵۶	۰/۸۱۷	۱۵/۶۰۸**
	مطلوب‌اندیشی	۰/۶۵۱	۰/۸۰۷	۱۵/۳۱۵**
	علائم جسمانی	۱	۰/۷۸۹	
سلامت روان	اضطراب و اختلال خواب	۱/۴۰۷	۰/۸۶۵	۱۳/۱۱۴**
	کارکرد اجتماعی	۰/۶۳۱	۰/۳۶۳	۵/۳۷۹**
	علائم افسردگی	۰/۶۲۸	۰/۶۷۴	۱۰/۴۳۷**

نکته: بارهای عاملی استاندارد نشده مربوط به سه نشانگر نیاز به شایستگی، رضامندی عاطفی و علائم جسمانی با عدد ۱ تثبیت شده؛ بنابراین، خطای استاندارد و نسبت بحرانی آن‌ها محاسبه نشده است. جدول ۱ نشان می‌دهد که بارهای عاملی استاندارد همه نشانگرها بالاتر از ۰/۳۲ است.

بهره‌مند هستند. جدول ۱ بارهای عاملی استاندارد نشده (b)، بار عاملی استاندارد شده (B)، خطای استاندارد و نسبت بحرانی را برای هر یک از نشانگرهای متغیرهای مکنون نیازهای بنیادین روان‌شناختی، رضامندی و سلامت روان نشان می‌دهد.

سلامت روان ($\beta=0/363$) و بالاترین بار عاملی متعلق به نشانگر رضامندی حمایتی - اجتماعی است ($\beta=0/910$). با استناد به نتایج جدول ۱ می‌توان گفت همه نشانگرها، برای اندازه‌گیری متغیرهای مکنون خود توان لازم را دارند.

طبق دیدگاه تاب‌چینک، بارهای عاملی پایین‌تر از $0/32$ ضعیف محسوب شده و می‌توان گفت چنین نشانگرهایی برای سنجش متغیر مکنون خود توان لازم را ندارند (تاب‌چینک و فیدل، ۲۰۰۷). براساس جدول ۱ پایین‌ترین بار عاملی متعلق به نشانگر کارکرد اجتماعی

شکل ۲. مدل اندازه‌گیری پژوهش و پارامترهای آن با استفاده از داده‌های استاندارد

میانجیگری سلامت‌روان بر رضامندی مادران دختران تیزهوش اثر دارد. بررسی شاخص‌های برازندگی حاصل از آزمون مدل ساختاری پژوهش نشان داد که منطبق بر انتظار، مجذورکای به‌دست آمده نشان از عدم برازش مدل با داده‌ها دارد ($p < 0/01$ ، $\chi^2 = 393/028$ ، $df = 186$ ، $N = 245$)

آزمون مدل ساختاری: پس از اطمینان از توان نشانگرها در اندازه‌گیری متغیرهای مکنون، مدل ساختاری پژوهش با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری آزمون شد. در این مدل (شکل ۳) چنان فرض شده است که صفات شخصیت به همراه نیازهای بنیادین روان‌شناختی با

پیش‌بینی رضامندی زوجیت براساس ویژگی‌های شخصیتی و نیازهای بنیادین روان‌شناختی با میانجیگری سلامت‌روان در مادران دختران تیزهوش

برازش دارد. بدین ترتیب فرضیه اول پژوهش تأیید و چنین استنباط شد که مدل مفهومی پژوهش «صفات شخصیت به همراه نیازهای بنیادین روان‌شناختی با میانجیگری سلامت‌روان بر رضامندی مادران دختران تیزهوش اثر دارد» با داده‌های گردآوری شده برازش دارد. جدول ۳ ضرایب مسیر کل، مستقیم و غیر مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری را نشان می‌دهد.

(χ^2) اما به دلیل حساسیت شاخص مجذورکای به حجم نمونه، دیگر شاخص‌های برازندگی بررسی و مشاهده شد که آن شاخص‌های برازندگی از برازش قابل قبول مدل ساختاری با داده‌های گردآوری شده حمایت می‌کنند ($\chi^2/df=2/11$ ، $GFI=0/903$ ، $CFI=0/943$ و $RMSEA=0/068$). بر این اساس چنین نتیجه‌گیری شد که مدل ساختاری پژوهش با داده‌های گردآوری شده

جدول ۳. ضرایب مسیر کل و مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری

سطح معناداری	B	S.E	B	مسیرها
۰/۰۰۴	-۰/۲۳۹	۰/۰۳۰	-۰/۱۰۰	روان رنجورخویی ← رضامندی
۰/۰۷۰	۰/۱۵۲	۰/۰۳۸	۰/۰۶۸	برونگرایی ← رضامندی
۰/۶۴۱	۰/۰۲۵	۰/۰۳۹	۰/۰۱۸	گشودگی ← رضامندی
۰/۱۸۵	۰/۰۷۷	۰/۰۳۲	۰/۰۴۳	توافق پذیری ← رضامندی
۰/۰۰۱	۰/۲۲۹	۰/۰۳۴	۰/۱۰۹	وظیفه شناسی ← رضامندی
۰/۰۴۲	۰/۱۷۲	۰/۰۴۵	۰/۰۹۲	نیازهای روان‌شناختی ← رضامندی
۰/۳۹۱	-۰/۱۰۶	۰/۰۴۵	-۰/۰۴۴	روان رنجورخویی ← رضامندی
۰/۴۴۳	۰/۰۷۳	۰/۰۴۱	۰/۰۳۳	برونگرایی ← رضامندی
۰/۴۹۴	۰/۰۳۷	۰/۰۴۰	۰/۰۲۷	گشودگی ← رضامندی
۰/۱۸۰	۰/۰۸۰	۰/۰۳۲	۰/۰۴۴	توافق پذیری ← رضامندی
۰/۰۲۱	۰/۱۸۳	۰/۰۳۵	۰/۰۸۷	وظیفه شناسی ← رضامندی
۰/۴۰۱	۰/۰۹۳	۰/۰۶۵	۰/۰۵۰	نیازهای روان‌شناختی ← رضامندی
۰/۰۰۱	۰/۴۲۰	۰/۰۱۹	۰/۱۱۹	روان رنجورخویی ← سلامت‌روان
۰/۰۰۵	-۰/۲۵۱	۰/۰۲۵	-۰/۰۷۶	برونگرایی ← سلامت‌روان
۰/۳۶۵	۰/۰۳۷	۰/۰۲۱	۰/۰۱۸	گشودگی ← سلامت‌روان
۰/۸۶۲	۰/۰۰۸	۰/۰۲۰	۰/۰۰۳	توافق پذیری ← سلامت‌روان
۰/۰۳۳	-۰/۱۴۶	۰/۰۲۱	-۰/۰۴۷	وظیفه شناسی ← سلامت‌روان
۰/۰۱۱	-۰/۲۵۰	۰/۰۴۰	-۰/۰۹۰	نیازهای روان‌شناختی ← سلامت‌روان
۰/۰۲۸	-۰/۳۱۶	۰/۳۱۱	-۰/۴۶۸	سلامت‌روان ← رضامندی
۰/۰۲۸	-۰/۱۳۳	۰/۰۳۸	-۰/۰۵۵	روان رنجورخویی ← رضامندی
۰/۰۳۲	۰/۰۸۰	۰/۰۲۴	۰/۰۳۶	برونگرایی ← رضامندی
۰/۳۸۰	-۰/۰۱۲	۰/۰۱۵	-۰/۰۰۹	گشودگی ← رضامندی
۰/۸۶۴	-۰/۰۰۳	۰/۰۱۲	-۰/۰۰۱	توافق پذیری ← رضامندی
۰/۰۵۹	۰/۰۴۶	۰/۰۱۹	۰/۰۲۲	وظیفه شناسی ← رضامندی
۰/۰۳۹	۰/۰۷۹	۰/۰۳۵	۰/۰۴۲	نیازهای روان‌شناختی ← رضامندی

$P^{**} < 0/01$

مستقیم و غیر مستقیم) روان رنجورخویی بر رضامندی منفی ($\beta = -0/239$ ، $P < 0/01$) و اثر کل وظیفه‌شناسی بر رضامندی مثبت ($\beta = 0/229$ ، $P < 0/01$) و در سطح $0/01$ معنادار است. اگر چه اثر کل برونگرایی بر رضامندی در سطح $0/05$ معنادار نبود، در مقابل اثر مذکور در سطح

نتیجه آزمون فرضیه‌های دوم تا ششم براساس جدول ۳ به قرار زیر است.

فرضیه دوم: اثر هر یک از صفات شخصیت بر رضامندی مادران دختران تیزهوش معنادار است.

جدول ۳ نشان می‌دهد که اثر کل (مجموع اثرات

رنجورخویی شخصیت بر رضامندی منفی ($P < 0/05$)
($\beta = -0/133$) و اثر غیر مستقیم برونگرایی بر رضامندی
مثبت ($\beta = 0/080$ ، $P < 0/05$) و در سطح $0/05$ معنادار
است. اگر چه اثر غیر مستقیم وظیفه‌شناسی بر رضامندی در
سطح $0/05$ معنادار نبود، با وجود این اثر مذکور در سطح
 $0/059$ معنادار بود که خود یافته‌ی ارزشمندی است ($\beta = 0/059$)
($P = 0/046$). بدین ترتیب در آزمون فرضیه پنجم چنین
نتیجه‌گیری شد که از بین صفات شخصیت اثر غیر مستقیم
روان رنجورخویی، برونگرایی و با کمی اغماض
وظیفه‌شناسی بر رضامندی مادران دختران تیزهوش معنادار
است. بنابراین، می‌توان گفت سلامت‌روان اثر روان
رنجورخویی بر رضامندی را به صورت منفی و اثر
برونگرایی و وظیفه‌شناسی بر رضامندی را به صورت مثبت
و معنادار میانجی‌گری می‌کند.

فرضیه ششم: نیازهای بنیادین روان‌شناختی با
میانجی‌گری سلامت‌روان بر رضامندی زوجیت مادران
دختران تیزهوش اثر دارد. بر اساس جدول ۳ اثر غیر
مستقیم نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر رضامندی زوجیت
مثبت و در سطح $0/05$ معنادار است ($P < 0/05$)
($\beta = 0/079$). بدین ترتیب در آزمون فرضیه ششم چنین
نتیجه‌گیری شد که اثر غیر مستقیم نیازهای روان‌شناختی بر
رضامندی زوجیت مادران دختران تیزهوش معنادار است.
بنابراین، می‌توان گفت سلامت‌روان اثر نیازهای بنیادین
روان‌شناختی بر رضامندی زوجیت را به صورت مثبت و
معنادار میانجی‌گری می‌کند. شکل ۴ مدل ساختاری پژوهش
در تبیین اثر صفات شخصیت و نیازهای بنیادین
روان‌شناختی بر رضامندی زوجیت مادران دختران باهوش
را براساس نقش میانجیگر سلامت‌روان نشان می‌دهد.

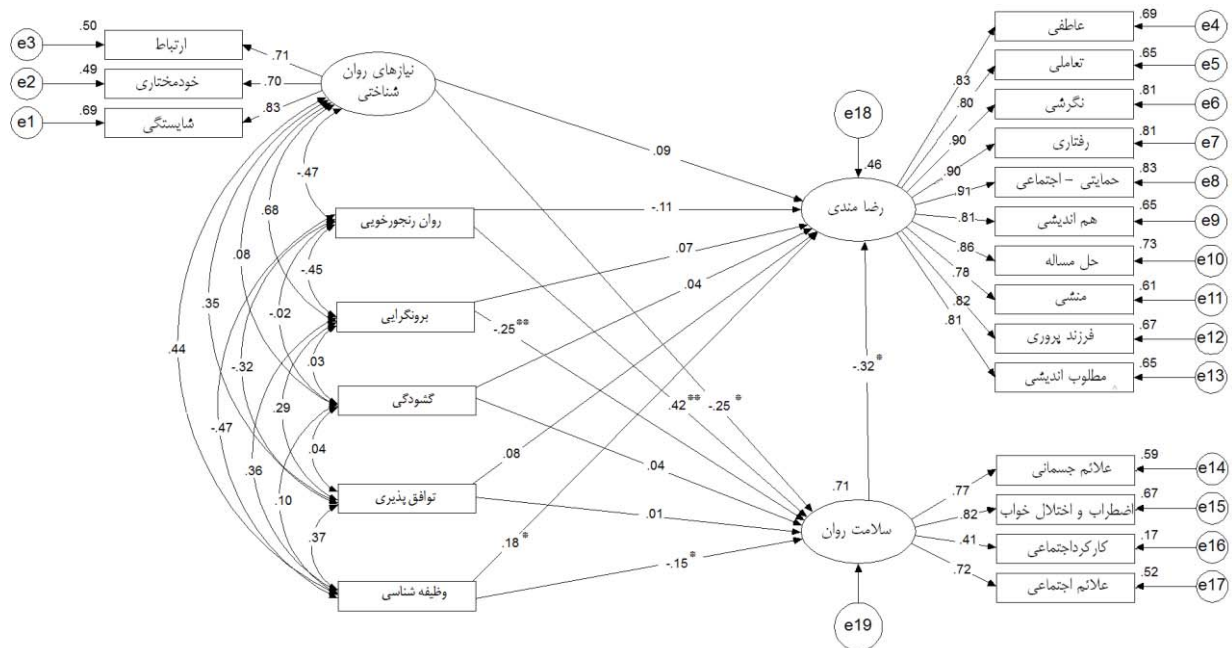
$0/07$ معنادار بود که خود یافته‌ی ارزشمندی است ($P = 0/07$)
($\beta = 0/152$). لازم به توضیح است که اثرات کل صفات
گشودگی و توافق‌پذیری بر رضامندی در سطح $0/05$
معنادار نبود.

بدین ترتیب در آزمون فرضیه دوم چنین نتیجه‌گیری
شد که از بین صفات شخصیت روان رنجورخویی به
صورت منفی و وظیفه‌شناسی و با کمی اغماض برونگرایی
به صورت مثبت بر رضامندی مادران دختران تیزهوش
اثر دارد.

فرضیه سوم: اثر متغیر مکنون نیازهای بنیادین
روان‌شناختی بر رضامندی مادران دختران تیزهوش معنادار
است. نتایج ارائه شده در جدول ۳ نشان می‌دهد که اثر کل
نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر رضامندی مثبت و در
سطح $0/05$ معنادار است ($P < 0/05$) ($\beta = 0/172$). بدین
ترتیب در آزمون فرضیه سوم چنین نتیجه‌گیری شد که
نیازهای بنیادین روان‌شناختی به صورت مثبت و معنادار بر
رضامندی مادران دختران تیزهوش اثر دارد.

فرضیه چهارم: اثر متغیر مکنون سلامت‌روان بر
رضامندی مادران دختران تیزهوش معنادار است. جدول ۳
نشان می‌دهد که اثر سلامت‌روان بر رضامندی مادران
دختران تیزهوش منفی و در سطح $0/05$ معنادار
است ($P < 0/05$) ($\beta = -0/316$). بدین ترتیب در آزمون
فرضیه چهارم: چنین نتیجه‌گیری شد که سلامت‌روان به
صورت منفی و معنادار بر رضامندی مادران دختران
تیزهوش اثر دارد.

فرضیه پنجم: صفات شخصیت با میانجی‌گری
سلامت‌روان بر رضامندی مادران دختران تیزهوش اثر دارد.
منطبق بر نتایج جدول ۳ اثر غیر مستقیم صفت روان

شکل ۴. مدل ساختاری پژوهش در تبیین اثر صفات شخصیتی و نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر رضامندی زوجیت مادران دختران باهوش بر اساس نقش میانجیگر سلامت‌روان

بنیادین و ویژگی‌های شخصیتی تأثیر فراوانی بر رضامندی زوجیت آن‌ها دارد. از میان متغیرهای تعیین‌کننده سلامت‌روان، افسردگی و اضطراب، عوامل تأثیر گذاری هستند که ابتلای هر یک از زوجین به این اختلالات، روابط زناشویی آن‌ها را مختل می‌کند. همچنین، اختلاف‌ها، ناسازگاری‌ها و نارضایتی‌های زوجین نه تنها باعث کاهش سلامت جسمی و بهداشت روانی همسران (شلدون، ۲۰۰۶)، درماندگی روان‌شناختی آن‌ها (بشارت و همکاران، ۱۳۹۵) و افسردگی (بخشی، اسدپور و خدادادی زاده، ۱۳۸۶) می‌شود، بلکه به احساس تنهایی، پوچی، عزت‌نفس پایین، دشواری در انجام وظایف والدینی (فونک، ۲۰۱۱) و اختلال در روابط و عملکرد اجتماعی همسران نیز می‌انجامد (خلعتبری، ۱۳۹۳). نارضایتی زناشویی، طیف وسیعی از اختلالات را در فرزندان آن‌ها نیز ایجاد می‌کند که از آن میان می‌توان به افسردگی، گوشه‌گیری، ضعف در شایستگی اجتماعی، ضعف در عملکرد تحصیلی و مشکلات ارتباطی اشاره کرد (برایانست، ۲۰۰۹). ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی، با بهزیستی، رضایت زناشویی (میرز و همکاران، ۲۰۰۶)، آرزوها

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی رضامندی زوجیت بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و نیازهای بنیادین روان‌شناختی با میانجیگری سلامت‌روان در مادران دختران تیزهوش در شهر تهران انجام شد. نتایج حاصل از بررسی فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر این که صفات شخصیت به همراه نیازهای بنیادین روان‌شناختی با میانجیگری سلامت‌روان بر رضامندی زوجیت مادران دختران تیزهوش اثر دارد، بیان‌کننده آن بود که صفات شخصیت به همراه نیازهای بنیادین روان‌شناختی با میانجیگری سلامت‌روان بر رضامندی زوجیت مادران دختران تیزهوش اثر دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های خادمی، ولی‌پور، مرادزاده خراسانی و نیشابوری (۱۳۹۳)، بشارت، هوشمند، رضازاده و لواسانی (۱۳۹۵)، رنشاو، بالیس و اسمیت (۲۰۱۱)، دیست و همکاران (۲۰۱۲)، تیان چن و هوبنر (۲۰۱۳)، دسی و ریان (۲۰۱۱)، برایانت (۲۰۰۹) همسو است. در تبیین احتمالی این یافته پژوهش می‌توان عنوان کرد که در یک ازدواج، میزان سلامت روانی، ارضای نیازهای

که نیازهای بنیادین روان‌شناختی به صورت مثبت و معنادار بر رضامندی مادران دختران تیزهوش اثر دارد. این یافته پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های خلیلی، برزگر کهنمویی، صاحبی و فراهانی (۱۳۹۵)، حجازی، نجفی و امانی (۱۳۹۳)، بشارت و همکاران (۱۳۹۵)، هونگ و لاین (۲۰۱۴)، بیچ (۲۰۱۱)، تیان و همکاران (۲۰۱۳)، دیست و همکاران (۲۰۱۲)، دسی و ریان (۲۰۱۱) همسو و هماهنگ است. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان بیان کرد که آگاهی از نیازها و ارضای آن‌ها سطح بالایی از رضامندی زوجیت، رضامندی ارتباطی و زندگی، سطح پایینی از افسردگی، علائم اضطرابی، فشارهای روانی، عزت نفس پایین، تنهایی و دلتنگی را پیش‌بینی می‌کند. بنابراین، آگاه بودن زوجین درباره اینکه نیمرخ نیازهای آن‌ها چگونه است، می‌تواند در بهبود روابط زناشویی آن‌ها بسیار مفید باشد و صحبت درباره نیازها و شدت آن‌ها برای تداوم رابطه، بینش‌آفرین است، چرا که این اطلاعات، زوجین را قادر می‌کند تا برای خروج از موقعیت‌های نامطلوب و مشکلات ناشی از تفاوت نیازها مذاکره کرده و هم‌نوا شوند (زوبی، ۲۰۰۵).

در بررسی سومین فرضیه فرعی پژوهش مبنی بر این که اثر متغیر مکنون سلامت روان بر رضامندی مادران دختران تیزهوش معنادار است، می‌توان عنوان کرد که سلامت روان به صورت منفی و معنادار بر رضامندی مادران دختران تیزهوش اثر دارد. این یافته پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های علیپور، رحیمی و زارع (۱۳۹۲)، طباطبایی، پناهنده، حسین آبادی، روشنی و عطاری (۱۳۹۱)، هین، بایس و وناس (۲۰۱۴)، آلفری و کارور (۲۰۱۱)، بیچ (۲۰۱۱)، ویشمن (۲۰۰۴) همسو و هماهنگ است. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان عنوان کرد که اختلال روانی، شانس برقراری روابط رضایت‌بخش را برای فرد کاهش می‌دهد (سپینگتون، ۲۰۰۱). از طرفی افراد مبتلا به افسردگی، ارتباطات خود را نیز با خانواده و اجتماع کم‌تر می‌کنند، در نتیجه، ابراز فعالانه محبت و سایر عواطف مثبت نسبت به همسر نیز کاهش می‌یابد و کناره‌گیری و عدم ابراز محبت نیز پیش‌بینی‌کننده فروپاشی رابطه زناشویی بوده و گام‌هایی در جهت جدایی است (ویشمن، ۲۰۰۴).

رایان و دسی، (۲۰۰۹)، و حرمت خود رابطه مثبت و با افسردگی و اضطراب (دسی و رایان، ۲۰۰۱) رابطه منفی دارد. همچنین، روان رنجورخویی مهم‌ترین پیش‌بین ناخشنودی زناشویی است (شاکلفورد ۲۰۱۰). با توجه به مطالب مطرح شده، به نظر می‌رسد ویژگی‌های شخصیتی، نیازهای بنیادین روان‌شناختی، سلامت روان و رضامندی زوجیت ارتباط نزدیکی با یکدیگر داشته باشند و مسأله مهم‌تر رضامندی زوجیت است، زیرا که رضامندی زوجیت بر تمامی ابعاد مختلف زندگی فردی و خانوادگی و حتی اجتماعی افراد تأثیر می‌گذارد. و مهم‌ترین رکن سلامت افراد خانواده، رضامندی زناشویی است و جامعه سالم نیز از پیوندهای آگاهانه و ارتباطات سالم و بالنده افراد خانواده شکل می‌گیرد (بایمن، ۱۳۸۸).

در بررسی اولین فرضیه فرعی پژوهش مبنی بر اثر معنادار هر یک از مؤلفه‌های صفات شخصیت بر رضامندی زوجیت مادران دختران تیزهوش، مشخص شد روان رنجورخویی به صورت منفی و وظیفه‌شناسی و برون‌گرایی به صورت مثبت بر رضامندی مادران دختران تیزهوش اثر دارد. این یافته با یافته‌های خادمی و همکاران (۱۳۹۳)، آزادی، سهامی، قهرمانی و قلی‌پور (۱۳۹۳)، شاکریان و همکاران (۱۳۹۱)، سوارنا و ناتانکومار (۲۰۱۱)، رنشاو و همکاران (۲۰۱۰)، و زوبی (۲۰۰۵) همسو و هماهنگ است. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان عنوان کرد که رضامندی زوجیت را می‌توان از طریق ویژگی‌های شخصیت پیش‌بینی کرد. و می‌توان استنباط کرد که ویژگی‌های شخصیت زوجین می‌تواند باعث بروز مشکلات در ارتباطات و روابط آن‌ها و سپس باعث کاهش میزان رضامندی زوجیت و در نتیجه زمینه‌ساز اختلاف‌های جزئی و کلی آن‌ها شود. به بیان دیگر در توجیه این نتایج می‌توان این گونه گفت که ویژگی‌های شخصیتی اعم از روان رنجورخویی، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه و جز آن می‌تواند پیش‌بینی‌کننده و زمینه‌ساز روابط گرم یا سرد زوجین باشند که در نتیجه آن ممکن است زوجین از زندگی زناشویی خود داشته باشند و بالعکس.

در بررسی دومین فرضیه فرعی پژوهش مبنی بر این که اثر متغیر مکنون نیازهای بنیادین روان‌شناختی بر رضامندی مادران دختران تیزهوش معنادار است، می‌توان عنوان کرد

از این‌رو، ضروری است به مداخلات مؤثر بر افزایش رضامندی زوجیت و صمیمیت زوجین توجه شود و با شناسایی روش‌های علمی مؤثر و کارآمد، میزان ازدواج‌های با خطر بالا را کاهش داد و بر رضایت ازدواج‌های موجود افزود و از این طریق از پیامدهای ناگوار نابسامانی‌های خانوادگی جلوگیری کرد. به دلیل اجرای پژوهش بر روی دانش‌آموزان تیزهوش تعمیم‌پذیری نتایج با محدودیت مواجه است. این پژوهش تنها در شهر تهران انجام شد و لذا تعمیم نتایج آن به مادران سایر فرهنگ‌ها و شهرهای کشور، نیازمند اجرای پژوهش‌های بیشتر در این زمینه است. تحقیقات داخلی و خارجی اندکی درخصوص پیش‌بینی رضامندی زوجیت مادران دانش‌آموزان تیزهوش انجام شده است. این موضوع سبب محدودیت در مقایسه یافته‌های پژوهش با نتایج سایر پژوهش‌ها شد. پیشنهاد می‌شود برای بررسی رضامندی زوجیت تحقیقات طولی مناسبی انجام شود و میزان رضامندی زوجیت و سلامت‌روان مادران، طی چند سال آینده نیز بررسی شود. با توجه به اهمیت موضوع پژوهش در تحکیم و ثبات نظام خانواده و دستیابی به نتایج مثبت اثربخشی برنامه آموزشی خانواده‌محور بر افزایش رضامندی و سلامت روان، اجرای برنامه‌های آموزشی برای زوجین در مدارس، مراکز آموزشی و مراکز روان‌شناسی و مشاوره پیشنهاد می‌شود. پژوهش بر روی مادران دیگر گروه‌های کودکان با نیازهای ویژه اجرا شود. مسئولان و برنامه‌ریزان امور خانواده می‌توانند برای پیش‌گیری از بدکارکردی‌های خانواده و نتایج مخرب روابط زناشویی ناکارآمد، به موضوعات سلامت افراد و همچنین عوامل تأثیرگذار در ابتلای افراد به اختلالات افسردگی و اضطراب توجه بیشتری کنند. در نظام تعلیم و تربیت کشور می‌توان یافته‌های پژوهش حاضر توجه کرد و انجمن‌های اولیاء و مربیان در مشاوره‌های خانواده بر نقش و اهمیت رضامندی زناشویی والدین در پیشرفت دانش‌آموزان تأکید کنند. همچنین به نظر می‌رسد پژوهش حاضر افق جدیدی برای پژوهش‌های آینده باشد تا در پرتو آن، نقش و اهمیت رضامندی زناشویی بر متغیرها و مؤلفه‌های دیگری چون بهزیستی روانی و جسمی، پیشرفت تحصیلی و نظایر آن بررسی شود.

منابع

- آزادی، شهذخت، سهامی، سوسن، قهرمانی، زهرا و قلی‌پور، گلناز (۱۳۹۳). ارزیابی عوامل اجتماعی زمینه ساز طلاق عاطفی در میان کارکنان زن شرکت بهره برداری نفت گچساران. *فصلنامه زن و بهداشت*، ۴(۳): ۱۱۰-۱۱۷.
- افروز، غلامعلی و دلیر، مجتبی (۱۳۹۵). کمال‌زدگی در خانواده کودکان تیزهوش. *فصلنامه رویش روانشناسی*، ۵(۴): ۲۹-۵۹.
- افروز، غلامعلی و قدرتی، مهدی (۱۳۹۳). ساخت و هنجاریابی مقیاس رضامندی همسران افروز (فرم کوتاه). *مجله روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران*، ۴۱: ۹-۱.
- بخشی، حمید، اسدپور، محمد و خدادادی‌زاده، علی (۱۳۸۶). ارتباط رضایت از روابط زناشویی با افسردگی زوجین. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین*، ۱۱ (۲): ۳۷-۴۳.
- بشارت، محمدعلی، تاشک، آناهیتا و رضازاده، سیدمحمد رضا (۱۳۹۵). تبیین رضایت زناشویی و سلامت‌روانی برحسب سبک‌های مقابله. *مجله روانشناسی معاصر*، ۱(۱): ۴۸-۵۶.
- ثنائی، پروین، معین، لادن و گوهرگانی، شهین (۱۳۸۹). بررسی آموزش خانواده به شیوه شناختی-رفتاری بر رضایت‌مندی زناشویی والدین. *فصلنامه زن و جامعه*، ۱(۱): ۶۹-۹۲.
- حجازی، الهه، صالح نجفی، مهسا و امانی، جواد (۱۳۹۳). نقش واسطه‌ای انگیزش درونی در رابطه بین نیازهای بنیادین روان‌شناختی و رضایت از زندگی. *مجله روانشناسی معاصر*، ۲(۲): ۷۷-۸۸.
- حق‌شناس، حسین، چمنی، امیررضا و فیروزآبادی، علی (۱۳۸۵). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و سلامت روان دانش‌آموزان دبیرستان‌های تیزهوشان و دبیرستان‌های عادی. *فصلنامه اصول بهداشت روانی*، ۸(۲۹-۳۰): ۵۷-۶۶.
- خلعبری، جواد و کیا کجوری، راضیه (۱۳۹۳). اثربخشی مشاوره گروهی بر شیوه تحلیل ارتباط محاوره‌ای (TA) بر میزان تعارضات زناشویی زنان متأهل. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن*، ۵(۲): ۱۸-۲۸.
- خلیلی، شیوا، برزگرکهنمویی، ساناز، صاحبی، علی و فراهانی، حجت‌الله (۱۳۹۵). اثربخشی مداخله مبتنی بر تئوری انتخاب و واقعیت‌درمانی بر رضایت زناشویی (پژوهش مورد منفرد). *مجله پژوهش‌های کاربردی روان‌شناختی*، ۷(۱): ۱-۲۴.
- خادمی، علی، ولی‌پور، مریم، مرادزاده خراسانی، لاله و نیشابوری، سیمین (۱۳۹۳). رابطه ویژگی‌های شخصیت با

Alferi, S.M., Carver, C.S., Antoni, M.H., Weiss, S. Duran, R.E.(2001). An exploratory study of social support, distress, and life disruption among low – income hispanic women under Treatment for early stage breast cancer. *Journal Health psychology*.20(1):41-6

Alina, M., and Matthew, S. (2009). An Evaluation of a Behavioral Parenting Intervention for Parents of Gifted Children, *Cincinnati*: Summer, 53(3):163,11.

Baard, P. P., Deci, E. L., and Ryan, R. M. (2004). Intrinsic need satisfaction: A motivational basis of performance and well-being in two work settings. *Journal of Applied Social Psychology*. 34(10):2045-2068.

Beach, S.R. (2001). *Marital therapy for co-occurring marital discord and depression*. Washington, DC, American psychological Association.

Bryant, F. B. and Cvengros, J. A.(2009). Distinguishing hope and optimism: Two sides of a coin, or two separate coins? *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23: 273-302.

Blanch, A., and Aluja, A. (2009). *Towards effective computer-related learning environments for primary school students' creative thinking development. In Proceedings of the SQM and INSPIRE conference*. Tampere, Finland

Coombs, R.(2008). Marital status and personal wellbeing. *A literature Review Family Relations*, 40: 97-102.

Carver, S. C. and Scheier, F. M. (2005). *Perspectives on personality*. New York, Allyn and Bacon

Chen, K. C. and Jang, S. J.(2010.) Motivation in online learning: Testing a model of selfdetermination theory. *Computers in Human Behavior*, 26, 741-752.

Deci, E. L., Ryan, R. M., and Gagne, M., Leone, D. R., Usunov, J. and Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and wellbeing in the work organizations of a former eastern bloc country: Across-cultural study of self-determination. *Personality and Psychology Bulletin*, 27: 930-942.

Deci, E. L. and Ryan, R. M.(2002). Overview of self determination theory: An organismic dialectical perspective, In E. L. Deci and R. M. Ryan (Eds.), *Handbook of self-determination research* (pp. 3-33) New York: University of Rochester Press.

Deci, E. L. and Ryan, R. M.(2011). Levels of analysis, regnant causes of behavior and wellbeing: The role of psychological needs. *Psychological Inquiry*. 22: 17–22.

Diseth, Å., Danielsen, A. G. and Samdal, O. A.(2012). path analysis of basic need support self-efficacy, achievement goals, life satisfaction and academic achievement level among secondary school students. *Educational Psychology*. 32: 335-354.

Filak, V. F. and Sheldon, K. M.(2003). Student psychological need satisfaction and college teacher-course evaluations. *Educational Psychology* .23: 235-247.

رضایت زناشویی و مؤلفه‌های آن در زوج‌ها. فصلنامه روان‌شناسی کاربردی، ۸(۴): ۹۵-۱۰۹.

شاکریان، عطا (۱۳۹۱). نقش شخصیت و جنسیت در پیش‌بینی سازگاری زناشویی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه*. ۱(۱۶): ۱۶-۲۲.

طباطبایی، سید محمود، پناهنده، سامیه، حسین آبادی، مجید و عطاری، عباس (۱۳۹۱). بررسی رابطه سلامت عمومی و رضایت‌مندی زناشویی در کارمندان دانشگاه فردوسی مشهد، ویژه‌نامه سلامت روان، ۱۰(۶): ۴۹۱-۴۹۹.

عسکری، پرویز، حیدری، علیرضا، نادری، فرح، مرعشیان، فاطمه، نقی پور، سیمین و ضمیری، امین (۱۳۸۸). *راهنمای آزمون‌های روان‌شناختی*. اهواز: دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، چاپ اول.

عطاری، یوسفعلی، امان‌الهی فرد، عباس و مهربانی‌زاده هنرمند، مهناز (۱۳۸۵). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و عوامل فردی - خانوادگی با رضایت زناشویی در کارکنان اداره‌های دولتی شهر اهواز. *مجله آموزش و پرورش و روان‌شناسی*، ۱۳(۳): ۸۱-۱۰۸.

علیپور، احمد، رحیمی، افسانه و زارع، حسین (۱۳۹۲). بررسی رابطه سلامت روان و رضایت زناشویی دانشجویان متأهل دانشگاه پیام نور استان تهران. *ماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه*، ۲۴(۷): ۵۵۷-۵۶۵.

لطیفیان، مروارید، افروز، غلامعلی و شهسوارانی، امیرمحمد (۱۳۹۳). رابطه ویژگی‌های شخصیتی مادران با خلأقایت دختران. *فصلنامه پژوهش‌های کاربردی روان‌شناختی*، ۵(۲): ۲۹-۴۶.

لین. بی. گوئن باخ. (۱۳۹۲). *مروری بر عوامل شخصیتی کودکان تیزهوش و خانواده آن‌ها*. ترجمه فخرالسادات قریشی، تهران: ارسباران.

مارشال ریو، ج. (۱۳۹۴). *انگیزش و هیجان*. ترجمه یحیی، سید محمدی. تهران: ویرایش.

محمدزاده ابراهیمی، علی، جمهری، فرهاد و برجعلی، احمد (۱۳۸۸). رابطه بین مشابهت و مکمل بودن ویژگی‌های شخصیتی زوجین با رضایت‌مندی زناشویی. *مجله پژوهش در سلامتی روان‌شناختی*، ۲(۵ و ۶): ۷۳-۹۰.

هومن، حیدرعلی، بشردوست، سیمین و کتابی، امیر حسین (۱۳۹۱). *ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون نیازهای اساسی روان‌شناختی و رابطه آن با بهزیستی روانی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران مرکز.

- actor and partner anger. *Journal of Research in Personality*, 44 (3): 328-334.
- Ryan, R. M. and Deci, E. L. (2002). Overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. In E. L. Deci and R. M. Ryan (Eds.), *Handbook of self-determination research*(pp.3-33). Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Sapingtone A.(2001).Mental health. Shahi baravati H. (Persian translator) 1st ed. Tehran; Ravan Publication, 22-3.
- Suvarna, J. and Nutankumar, S. T. (2011). Perceived emotional intelligence and marital adjustment, examining the mediating role of personality and social desirability. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 35(1): 79-86.
- Steven, R. H., Beach, J.K., Sooyeon, K. and Gene, H.B.(2003). Prospective Effects of Marital Satisfaction on Depressive Symptoms in Established Marriages: A Dyadic Model. *Journal of Social and Personal Relationships* .20(3): 355-371.
- Shackelford, K. (2010). Self-esteem in marriage. *Journal Pers Soc Psychol*.30(3):371-90.
- Sheldon, K. M., Ryan, R. M. and Reis, H. T.(2006). What makes for a good day? Competence and autonomy in the day and in the person. *Personality and Social Psychology Bulletin* .22(6):1270- 1279.
- Zoby, M. (2015). The association between personality and marital relational outcome. *psychology and conunseling dissertation*, 79: 223-237.
- Funk III, B. A., Huebner, E. S. and Valois, R. F.(2011). Reliability and validity of a brief life satisfaction scale with a high school sample. *Journal of Happiness Studies*, 7: 41-54.
- Gagné, M. and Deci, E. L.(2005). Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizationa Behavior*. 26: 331-362.
- Heene, E.L., Buysse, A. and Von Oset, P.(2014). IN direct path ways between depressive symptoms and marital distress: the role of conflict communication, attributions, and attachment style. *Journal Family process*. 44(4):413-40.
- Hallahan, D.P., Kauffman, J.M. and Pullen, P.C. (2014). *Exceptional Learners:An Introduction to Special Education*. Pearson
- Hertzog, N. B. and Bennett, T. (2004). In whose eyes? Parents' Perspectives on the Learning Needs of their Gifted Children. *Report Review*, 26: 96-104.
- Kline, R. B. (2005). Principles and practice of structural equation modeling, edition 2, Guilford press, New York and London.
- Meyers, L.S, Gamest.G. and Goarin, A.J. (2006). Applied multivariate research, design and interpretation, Thousand oaks.London. New Deihi, Sage publication.
- Pfeiffer, S.I., and Stocking, V.B. (2000) .Vulnerabilities of Academically Gifted Students. *Special Services in the Schools*, 16(1-2): 83-93
- Renshaw, Keith. D., Blais, Rebecca. K. and Smith, Timothy. W. (2010). Components of negative affectivity and marital satisfaction: The importance of

---

Predicting marital satisfaction based on personality traits and basic psychological needs with mediating role of mental health among mothers of gifted girls

Marjan Alizadeh¹

Khadijeh Abolmaali²

Ali Akbar Arjomandnia³

Abstract

Aim: The aim of present study was predicting marital satisfaction based on personality traits and basic psychological needs with mediating role of mental health among mothers of gifted girls. **Methods:** The present study was a correlational descriptive study. The statistical population of this research consisted of mothers of gifted high school students attending in the first grade. In this study, 245 mothers were selected using random cluster sampling. The tools used were NEO-Personality Inventory General Health Questionnaire, Basic Need Satisfaction in General, and Afrooz Marital Satisfaction Scale (AMSS). Data were analyzed using path analysis and modeling of structural equations by AMOS software using Chi-square test, Comparative fit index (CFI), and root-mean-square error of approximation (RMSEA). **Results:** The results showed that among personality traits, Neuroticism had a negative impact on satisfaction of mothers and conscientiousness and extroversion showed positive effects ($p < 0.01$). Basic psychological needs showed to have positive and significant effect on satisfaction of mothers ($p < 0.05$). Mental health showed to have negative and significant effect on satisfaction of mothers ($p < 0.05$). It was evident that mental health has mediated negatively the effect of Neuroticism on satisfaction. And effect of extroversion and conscientiousness on satisfaction was mediated negatively and significantly by mental health. Also, mental health has mediated positively the effect of basic psychological needs on satisfaction ($p < 0.05$). **Conclusion:** Personality traits (neuroticism negatively, and conscientiousness and extroversion positively) and also basic psychological needs influence satisfaction of mothers of gifted girls by mediating role of mental health. Therefore, in this area, considering the basic needs, personality traits and basic psychological needs, we should implement a family-centered program to increase marital satisfaction.

Keywords

Gifted, marital satisfaction, mental health, personality traits, fundamental needs.

---

1. Ph.d student of Psychology and Education of Exceptional Children, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Department of Psychology, Islamic Azad University, Rodehn Branch, Tehran, Iran. samaabolmaali@gmail.com

3. Associate Professor, Department of Psychology, University of Tehran, Tehran, Iran.